

RAMMER FOR
ALMENNYTTE

Forsidebilde:

RAMMER FOR ALLMENNYTTE

Notatet belyser sparebanker og sparebankstiftelsers allmenntytige arbeid og drøfter rammene for sparebankers og sparebankstiftelsers gaveutdeling.

Notatet er utarbeidet av en arbeidsgruppe nedsatt av Sparebankforeningen i Norge.

Arbeidsgruppen har bestått av:

Ole Morten Geving,
direktør Sparebankforeningen
Evy Ann Hagen, direktør
og advokat, Finans Norge
Bernt Olav Steinland,
partner og advokat,
Advokatfirmaet Selmer DA
Hilde Høksnes,
senioradvokat,
Advokatfirmaet Selmer DA
Tore Bråthen, professor, BI

INNHold

1	Innledning	3
2	Om gaver til allmenntytige formål (i tid og rom)	4
3	Begrepsdefinisjoner	5
3.1	Selskapsformene	5
3.1.1	Sparebank	5
3.1.2	Sparebankstiftelse	5
3.2	Sparebanktradisjonene	5
3.3	Allmenntytte	6
3.4	Allmenntytte og samfunnsnytte	6
4	Omfang	7
4.1	Sparebankenes og stiftelsenes gavepraksis	7
4.2	Gavefond	8
4.3	Fordeling av midler etter kategori	8
4.4	Næringsutviklingstiltak	10
5	Tolkning av begrepet ALLmenntytte	11
5.1	Innledning	11
5.2	Nærmere om samfunnsnyttig formål	12
5.3	Særlig om næringsformål	12
6	Sparebankstiftelsers kapitalforvaltning	14
6.1	Innledning	14
6.2	Nærmere om kravet til forsvarlig kapitalforvaltning	15
7	Drøfting og avgrensning av begrepet allmenntytte	16
7.1	Innledning	16
7.2	Allmenntytige næringsformål	16
7.3	Eksempler på næringsformål som må anses som allmenntytige	17
7.4	Særlig om investering i lokale eller regionale virksomheter	17
7.5	Mottakers organisasjonsform	18
7.6	Særlig om tildeling av gaver til stiftelser med allmenntytig formål	18
7.7	Avgrensning mot sponsorvirksomhet	19
7.8	Såkkornfond og risikovillig kapital	19
8	Skattefrihet for Sparebankstiftelser	20
9	Konklusjoner	21

1: INNLEDNING

I nesten 200 år har sparebankene bidratt til å skape og dele verdier. De har gitt enkeltmennesker mulighet for trygg og sikker sparing og gründere og næringsliv mulighet til vekst. Sparebankenes allmenntilgode arbeid har sørget for utvikling, modernisering og levende lokalsamfunn.

Forståelsen av begrepet *allmenntilgode formål* har vært utredet og diskutert i flere år, men det finnes ingen presis og omforent tolkning av begrepet. Dette har bidratt til uklarhet om rammene for sparebankenes og sparebankstiftelsenes allmenntilgode arbeid.

Tolkningen av begrepet allmenntilgode formål har aldri vært helt presis. Forarbeidene til finansforetaksloven har skapt ytterligere usikkerhet om grensedragningen, særlig om gaver til formål som kan bidra til næringsutvikling. Omfanget av sparebankers og sparebankstiftelsers gavetildelinger øker. Det stilles strenge krav til god forvaltning av den samfunnsseide kapitalen, og det er viktig at avkastningen anvendes på en fornuftig måte. Det er derfor behov for en forståelse av begrepet allmenntilgode formål som kan deles av regulerings- og tilsynsmyndigheter, næringens aktører og samfunnet for øvrig.

«Sparebankenes allmenntilgode arbeid har sørget for utvikling, modernisering og levende lokalsamfunn»

Kort bildetekst
Kort bildetekst
Kort bildetekst
Kort bildetekst

2: OM GAVER TIL ALLMENNYTTIGE FORMÅL (I TID OG ROM)

Sparebankene og sparebankstiftelsenes allmenntilgjengelige arbeid har røtter tilbake til etableringen av et sparebankvesen i Norge fra 1820-tallet og framover. Sparebankene ble etablert for å sikre en finansiell infrastruktur i samfunnet. Samtidig var den sosialpolitiske motivasjonen sterk. Folk flest skulle ha mulighet til trygg plassering av sparepengene og sikres fornuftig avkastning på disse. Dessuten skulle deler av overskuddet brukes på gode samfunnsformål i bankens virkeområde.

Biskop Neumans hyrdebrev, som ble opplest i alle Bergens kirker uken før Bergens Sparebank ble åpnet i 1824, kan stå som et eksempel på sparebankenes historiske formål:

«O, vandre med Eders Overskud, saa ofte I det kunne, hen til dette Sparsommelighedens hellige Gjemmested, langt hellere, end at I skulle forøde det paa vannhellige Steder, hvor Dyd og Sædelighed haanes under Lysternes vilde Tummel.»

Sparebankene ble etablert som selveiende institusjoner. Deres formål var å ta imot innskudd og yte lån. Sparing med renter var et virkemiddel for at vanlige folk kunne skape seg et bedre liv. Gjennom lån til privatpersoner og lokalt næringsliv bidro sparebankene til økt vekst og økonomisk aktivitet. Deler av sparebankens overskudd ble gitt i gave til gode formål i samfunnet, mens størsteparten ble lagt til bankens grunnkapital. Slik kunne den selveide samfunnskapitalen i banken vokse seg gradvis større.

En bærende idé i sparebankideologien gjennom nesten 200 års virksomhet kan sammenfattes i uttrykket ”hjelp til selvhjelp”. I dette ligger det at banken skal bidra til at enkeltmennesker og samfunn gis utviklingsmuligheter.

Sparebankenes gavepraksis har utviklet seg i takt med samfunnsutviklingen. Det samme gjelder formålene som til enhver tid har falt inn under begrepet allmenntilgjengelig. Historisk sett kom det største skiftet med utbyggingen av et omfattende offentlig velferdstilbud. Dette overtok gradvis mange av de oppgavene som sivilsamfunnet tidligere måtte finne løsninger på.

Sparebankenes allmenntilgjengelige arbeid var lenge preget av oppgaver som i dag er det offentliges ansvar, som fattigdomsforsorg, mødrehjelp, barnehjem og eldreomsorg.

Kirkelige og religiøse formål var historisk sett også mottakere av allmenntilgjengelige midler, mens gaver til slike formål ikke er vanlig i dag.

Historisk har det også vært satset på vitenskap og kunnskap. I byene stod sparebankene bak store museumsprosjekter. Prosjekter som gjenreisningen av Nidarosdomen i Trondheim, Nasjonalgalleriet i Oslo og Naturhistorisk museum i Bergen ble alle finansiert gjennom store gavebidrag fra sparebankene.

Endring av gavetildelingene skjedde gradvis, og det utviklet seg også ulik praksis fra bank til bank. Sparebankenes tradisjon for allmenntilgjengelige gaver er derfor ikke ensartet. Mangfoldet er stort og tilpasset det enkelte lokalsamfunns behov.

3: BEGREPER

3.1 SELSKAPSFORMENE

Sparebanker uten egenkapitalbevis, sparebanker med egenkapitalbevis og sparebankstiftelser yter alle gaver til allmenntilgode formål. Finansforetaksloven regulerer alle tre typer foretak. Lovgivers klare intensjon har vært at også sparebankstiftelsene skal videreføre sparebanktradisjonene og dele ut gaver til allmenntilgode formål, jf. bl.a. finansforetaksloven § 12-25 og § 12-26. Gaver til samfunnsnyttige formål er en viktig del av sparebanker og sparebankstiftelsers oppgave.

3.1.1 Sparebank

En sparebank er et selveiende foretak. Sparebankens grunnfondskapital tilhører følgelig banken, og ingen kan gjøre krav på den. Sparebankens styringsstruktur er særegen. Generalforsamlingen skal avspeile sparebankens kundestruktur, andre interessegrupper og samfunnsfunksjonen. Dette innebærer at kundene og (lokal)samfunnets representanter er en del av sparebankens øverste organ sammen med eventuelle egenkapitalbevisere og representanter for de ansatte.

3.1.2 Sparebankstiftelse

En sparebankstiftelse er selveiende og opprettet av en sparebank i forbindelse med sammenslåing, deling,

avvikling eller omdanning av sparebanken. En sparebankstiftelse skal ha som sitt formål å videreføre sparebanktradisjonene, og den skal være en langsiktig og stabil eier i sparebanken. Øverste organ i en sparebankstiftelse er generalforsamlingen. Denne skal avspeile kundestrukturen i sparebanken som opprettet stiftelsen, andre interessegrupper og samfunnsmessige interesser knyttet til stiftelsens virksomhet. Generalforsamlingen velger et styre i med utgangspunkt i de grupper som er representert i generalforsamlingen.

3.2 SPAREBANKTRADISJONENE

Sparebanktradisjonene må forstås i en historisk kontekst der tanken om "hjelp til selvhjelp" står sentralt. Sparebankenes formål var å bidra til utvikling av samfunnet gjennom sin egen forretningsdrift og gjennom å gi støtte til gode formål.

Sparebanktradisjonene kan sammenfattes i tre hovedpilarer:

- å bidra til økonomisk trygghet for den enkelte
- å bidra til positiv utvikling i samfunnet banken er en del av
- å bidra til å realisere og støtte positive samfunnsprosjekter gjennom gaver til allmenntilgode formål

«I kjernenav begrepet allmenntilgitt formål ligger de tradisjonelle tildelingsområdene som kultur, ideelle formål, utdanning, idrett osv.»

Fellesnevneren for sparebankenes og sparebankstiftelsesnes gavetildelinger er en bevisst holdning til rollen som aktiv medspiller i lokalsamfunnet. Gavetildelingene skal stimulere til økt engasjement og aktivitet. Dette tilsier at bankene og stiftelsene bør kunne legge til grunn en relativt vid forståelse av begrepet allmenntilgitt formål. Å bidra til vekst og utvikling av livskraftige lokalsamfunn vil i en slik kontekst kunne sies å være av allmenn nytte.

3.3 ALLMENNTILGITT

Ordet “allmenntilgitt” betyr at noe er nyttig for allmennheten.

Begrepet sier ikke noe om hva slags nytte eller fordel det er tale om. På den ene siden har man de rent økonomiske fordelene. På den annen side kan gaven være en fordel av utelukkende ideell karakter. Mellom disse ytterpunktene kan en tenke seg gaver som i og for seg har en økonomisk verdi, men hvor det er gavens ideelle verdi som er det fremtredende. Ordet “allmenntilgitt” omfatter alle disse formene for fordeler.

Det vanskelige med begrepet “allmenntilgitt” er hva som skal til for at en fordel er til nytte for “allmennheten”. Hvem er “allmennheten”?

For at et formål skal være allmenntilgitt må det generelt kreves at formålet har en viss allmenn oppslutning slik at tilstrekkelig mange personer får glede av gaven. Som uttalt i NOU 2000:8 ligger det i uttrykket “allmenntilgitt” at det må stilles krav til at kretsen som nyter godt av gaven har et visst omfang. Nøyaktig hvor mange personer som må begunstiges for at persongruppen kan sies å utgjøre “allmennheten”, lar seg naturligvis ikke tallfeste. Hvorvidt en persongruppe er stor nok til å utgjøre “allmennheten” vil bero på andre omstendigheter, så som formålet og gavens art og avgrensingsfaktor.

I kjernenav begrepet allmenntilgitt formål ligger de tradisjonelle tildelingsområdene som kultur, ideelle formål, utdanning, idrett osv. Dette er interesser som antas å ha alminnelig oppslutning, og som det foreligger

lang praksis for å anse som allmenntilgitt formål. Finanstilsynet avga på oppdrag fra Finansdepartementet en utredning om rammer for gaveutdeling fra sparebanker til allmenntilgitt formål datert 15. april 2011. I utredningen uttales at den tradisjonelle forståelsen av begrepet “allmenntilgitt formål” omfatter kunstnerisk utsmykning av offentlige byggverk, helse- og sykeinstitusjoner, forskning, rekreasjons-, idretts- og fritidstiltak.

Som en absolutt motsetning til allmenntilgitt formål har man rent private interesser. En gave må sies å dekke en privat interesse dersom den kommer én person eller en for snever krets av personer til gode. I samsvar med dette skriver Harboe¹ at man generelt kan si at “allmenntilgitt vil være betinget av at ikke mer utpregede privatøkonomiske interesser er tilgodesett”.

3.4 ALLMENNTILGITT OG SAMFUNNSNYTTE

Gaver til allmenntilgitt formål stammer fra overskudd på den selveide kapitalen i sparebanken eller sparebankstiftelsen. Gavene gis til formål som kommer hele eller større deler av den lokale allmennheten til gode. Det engelske uttrykket “public good” gir en god forklaring på begrepets innhold. De norske begrepene som allmennheten og allmenntilgitt er noe fjernt fra dagligtalen og kan være vanskelig tilgjengelig. Det kan være grunn til å endre begrepsbruken fra *allmenntilgitt til samfunnsnytte*.

Samfunnsnyttig har samme meningsinnhold, men begrepet er mer intuitivt for mange. Det ligger i det at en gave til et samfunnsnyttig formål skal være tilgjengelig for hele eller deler av samfunnet. Den skal ikke gå til rent private formål eller smalt definerte grupper. En gave til utvikling av nærmiljøet vil være samfunnsnyttig enten formålet er idrett, kultur for øvrig eller nye arbeidsplasser.

1) Harboe, Arveavgift, 1. utgave (1982), side 74

4: OMFANG AV GAVEUTDELINGER

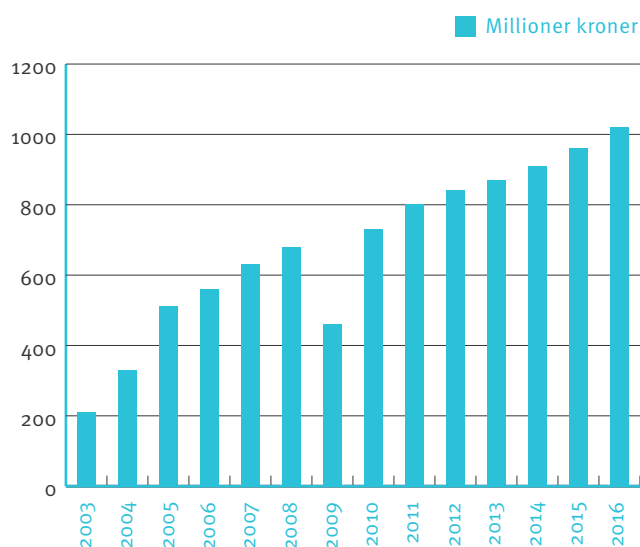
4.1 SPAREBANKENES OG STIFTELSENES GAVEPRAKSIS

Sparebankene har delt ut gaver siden 1840. I perioden fra 1885 til 1923 utga SSB en egen offisiell statistikk over sparebankenes allmenntilgjengelige arbeid.

I dag føres det ingen offentlig statistikk, men Sparebankforeningen innhenter hvert år opplysninger om sparebankenes og sparebankstiftelsenes gavetildeling. Foreningens årlige oversikt er den eneste samlede dokumentasjon av næringens allmenntilgjengelige bidrag. Undersøkelsene er ikke uttømmende, men gir en god indikasjon på gavevirksomhetens omfang og innretning. En systematisk oversikt finnes for årene etter 2003.

Tallene Sparebankforeningen har hentet inn viser at sparebankene og sparebankstiftelsene i 2016 delte ut totalt 1020 millioner kroner til ulike allmenntilgjengelige formål. Dette er en økning på om lag 60 millioner kroner fra 2015. Vi ser kraftig vekst i tildelingene i perioden fra 2003 da beløpet var om lag 200 millioner kroner. Det samlede beløpet har økt hvert år med unntak av 2009 (tildelinger på bakgrunn av virksomhetenes resultater i 2008).

SPAREBANKENE OG STIFTELSENES ALMENNTILGJENGELIGE BIDRAG
 2003 - 2016

Gavetildelinger 2003-2016

Det er delt ut om lag 10,2 milliarder kroner i gaver fra sparebankene og sparebankstiftelsene de siste ti årene. Gavebeløpene varierer mye i størrelse, men det er stadig flere større prosjekter som får midler.

Det samlede gavebeløpet gjør at sparebankene og sparebankstiftelsene er blant de aller største private bidragsyterne til idrett, kultur og frivillighet i Norge. Sparebankene driver også omfattende sponsorvirksomhet. Denne er ikke kvantifisert her.

De 26 sparebankstiftelsene delte i 2016 ut nesten like store samlede beløp som de 105 sparebankene. Sparebankenes andel var 520 millioner kroner, sparebankstiftelsenes 499 millioner kroner. I takt med at flere stiftelser blir etablert, vil en større del av næringens allmenntilgjengelige arbeid skje i regi av stiftelser. Det vil innebære en dreining i forholdet mellom banker og stiftelser når det gjelder andel av samlede gavetildelinger.

4.2 GAVEFOND

Mange banker og stiftelser er opptatt av at de skal ha mulighet til å dele ut midler til samfunnsnyttige formål også i dårlige tider. I tillegg til de løpende tildelingene er det derfor satt av betydelige midler i gavefond, både i sparebankene og stiftelsene. Sparebankforeningens tallmateriale viser at disse midlene ved utgangen av 2016 utgjorde i alt 2,5 milliarder kroner; 1,9 milliarder kroner i bankene og 0,6 milliarder kroner i stiftelsene. Avsetningene til gavefond er økt med om lag 1,5 milliard kroner de siste fem årene. Størrelsen på fondene indikerer at utdelinger til samfunnsnyttige formål i fremtiden også kan skje i år med dårligere økonomiske resultater.

4.3 FORDELING AV MIDLER ETTER KATEGORI

Kultur og idrett/fysisk aktivitet er de dominerende formålskategoriene både for sparebankene og sparebankstiftelsene. Fordelingen mellom de to kategoriene er imidlertid ulik. Bankene bruker om lag 30 % av samlede tildelinger til kultur, stiftelsene om lag 35 %.

Idrett og fysisk aktivitet mottar om lag 45 % av gavemidlene både fra banker og stiftelser.

Banker oppgir å yte mer til humanitære formål, kompetanse/utdanning og næringsformål enn stiftelsene oppgir.

Samlet bidrag til næringsutvikling fra sparebankene og stiftelsene var om lag 70 millioner kroner i 2016. Dette utgjorde omtrent 7 % av de samlede gaveutdelingene. Av det samlede beløpet til næringsutvikling stod

sparebankstiftelsene for 11,5 millioner kroner (ca 2,3 % av samlede utdelinger), mens sparebankene delte ut 54 millioner kroner (10 % av totale tildelinger).

Sparebanksektorens samlede gaver i 2016:

Sum sparebanker og stiftelser 10.019.802.600

Fordelt på kategorier:

Kultur	355.100.000
Idrett og fysisk aktivitet	481.200.000
Humanitære formål	51.245.000
Kompetanse/utdanning	31.750.000
Forskning	16.300.000
Helse	12.900.000
Næringsutvikling	70.000.000

a) Herav sparebankene

Sum 520.200.000

Fordelt på kategorier:

Kultur	152.500.000
Idrett og fysisk aktivitet	238.400.000
Humanitære formål	22.040.000
Kompetanse/utdanning	25.000.000
Forskning	10.200.000
Helse	6.500.000
Næringsutvikling	54.200.000

b) Herav sparebankstiftelsene

Sum 499.900.000

Fordelt på kategorier:

Kultur	147.500.000
Idrett og fysisk aktivitet	242.700.000
Humanitære formål	29.200.000
Kompetanse/utdanning	6.800.000
Forskning	6.300.000
Helse	6.150.000
Næringsutvikling	11.500.000

TILDELINGER TIL NÆRINGSUTVIKLING SISTE TRE ÅR.

4.3.1.1 FORMÅL	SPAREBANKER				SPAREBANKSTIFTELSE			
	Ja		Nei		Ja		Nei	
Forprosjekt infrastruktur (offentlig og privat)	14	16,7 %	70	83,3 %	4	18,2 %	18	81,8 %
Forskningspark	4	4,9 %	77	95,1 %	3	12,0 %	22	88,0 %
Finansiering av professorater/ forskningsstillinger ved universitet/ høyskoler	9	10,6 %	76	89,4 %	4	18,2 %	18	81,8 %
Så Kornfond (investeringsselskap som går inn som eier ved nyetableringer)	5	6,3 %	75	93,8 %	1	4,5 %	21	95,5 %
Næringskonferanser	43	48,9 %	45	51,1 %	1	4,5 %	21	95,5 %
Næringsrettede priser (Design, Innovasjon, Gründer)	29	33,7 %	57	66,3 %	1	4,5 %	21	95,5 %
Teknologiutviklingsprosjekter for hele næringer	5	6,2 %	76	93,8 %	1	4,5 %	21	95,5 %
Reiselivsprosjekt for regioner	16	19,0 %	68	81,0 %	1	4,5 %	21	95,5 %
Ulike tiltak innenfor nærings-etablering/ innovasjon/inkubasjon/ næringshage	30	34,9 %	56	65,1 %	2	9,1 %	20	90,9 %

Tabellen viser at det i begrenset grad utdeles gaver til næringsformål. De vanligste formålene er næringskonferanser, tiltak innenfor næringsetablering, innovasjon, inkubasjon og næringshage samt næringsrettede priser.

Åtte sparebanker har bidratt til å etablere allmenntilretteleggende stiftelser som ikke er sparebankstiftelser. Totalt står disse bankene bak 13 allmenntilretteleggende stiftelser. Sparebankforeningens tall viser at sparebankene har gått inn i disse stiftelsene med om lag 50 millioner kroner. I følge Brønnøysundregistrene er det i alt opprettet 28 allmenntilretteleggende stiftelser med sparebank i stiftelsesnavnet. Ni av disse har navn som indikerer at formålet er næringsutvikling.

Omfanget av allmenntilretteleggende stiftelser med tilknytning til sparebanksektoren synes uendret siden Finanstilsynet utredning i 2011. Sparebankforeningens undersøkelser indikerer også at omfanget av allmenntilretteleggende stiftelser med tilknytning til sparebanksektoren er begrenset.

4.4 NÆRINGSUTVIKLINGSTILTAK OG KOMPETANSEUTVIKLING

Det finnes mange eksempler på næringsutviklings-tiltak som har mottatt støtte fra sparebanker og sparebankstiftelser:

- Samarbeid om oppføring av mobilmast med 4G. Tiltaket gir innbyggere og næringsdrivende i området viktig infrastruktur
- Sosiale entreprenører
- Lokale næringsfora, næringslivskonferanser og arrangementer og tiltak i regi av handels- og næringsforeninger
- Utviklingsprosjekter innenfor økologisk landbruk, fruktdyrking, produktutvikling og rekruttering i landbruket
- Stedsutviklingsprosjekter som legger til rette for næringsutvikling
- Utvikling av lokale mattradisjoner knyttet til satsing på turisme
- Utredning av lokale og regionale næringsutviklingsstrategier
- Kontorfellesskap for unge gründere i eget lokalmiljø, fremfor at disse reiser ut
- Støtte til markedsdager
- Støtte til skifestival
- Infrastruktur til lokal næringshage
- Innovasjonscamp
- Produktutvikling og markedsføring av lokal mat, utredning av etablering/tilflytting av bedrifter, utvikling av destinasjonsbedrifter
- Bidrag til utvikling av en lokal-app for markedsføring av kommunen og lokale bedrifter
- Regionale konjunkturbarometre
- Prosjekter som arbeider med tilflytting og næringsutvikling

I tillegg finner en også eksempler på at det ytes midler til prosjekter som bidrar til kompetanseutvikling lokalt:

- Finansiering av professorater, forskningsstillinger og PhD-prosjekter
- Støtte til forsknings- og kunnskapsparker
- Rekrutteringsprosjekt i samarbeid med høyskoler/ næringsliv
- Bygging av auditorium i tilknytning til høyskole og kunnskapspark
- Andre kompetanseutviklingsprosjekter

5: TOLKNING AV BEGREPET ALLMENNYTTE

5.1 INNLEDNING

Regler om disponering av overskudd til gaver m.m. følger av finansforetaksloven § 10-7 første ledd og § 10-17 fjerde ledd for henholdsvis sparebanker med og uten egenkapitalbevis. Tilsvarende bestemmelser gjelder for disponering av overskudd og utdeling av utbyttmidler i sparebankstiftelser, jf. samme lov § 12-22 annet ledd, som suppleres av finansforetaksloven § 12-26.

Bestemmelsene viderefører den nå opphevede finansieringsvirksomhetsloven § 2b-27 for sparebanker uten

eierandelskapital, § 2b-18 for sparebanker som har utstedt egenkapitalbevis og § 2d-8 tredje ledd for sparebankstiftelser.

Finansforetaksloven § 10-7 første ledd lyder som følger:

Årets overskudd i finansforetak som ikke er organisert som aksjeselskap eller allmennaksjeselskap, og som ikke har utstedt egenkapitalbevis, tilordnes foretakets grunnfondskapital, med mindre det i vedtektene er fastsatt at overskuddsmidler skal disponeres som utbyttmidler. Det kan i vedtektene fastsettes at utbyttmidler kan benyttes

til utbytte på innskutt grunnfond, til gaver til allmen-nyttige formål eller et fond for slike gaver, til gave til en stiftelse med allmenntilgitt formål, eller utdeles til forsikringstakere eller andre kunder.

Finansforetaksloven § 10-17 fjerde ledd gjelder for sparebanker som har utstedt egenkapitalbevis, og bestemmer at:

Den del av årets overskudd som er tilordnet grunnfondskapitalen, legges til denne. Det kan likevel i vedtektene fastsettes at utbyttmidler kan benyttes til utbytte på innskutt grunnfondskapital, til gaver til allmenntilgitt formål eller overføres til et fond for slike gaver (gavefondet), overføres til en stiftelse med allmenntilgitt formål, eller benyttes til utbytte til forsikringstakere eller andre kunder. Ved disponeringen av utbyttmidler bør foretaket legge vekt på at forholdet mellom grunnfondskapitalen og eierandelskapitalen ikke endres vesentlig. Finanstilsynet kan godkjenne at foretaket kan treffe særlige tiltak for å motvirke eller rette på slik endring.

For sparebankstiftelser bestemmer finansforetaksloven § 12-26 tredje ledd:

En sparebankstiftelse som benytter årets overskudd til gaver til allmenntilgitt formål, skal legge vekt på å fremme utviklingen i områder hvor den kapitalen som er tilført stiftelsen da den ble opprettet, er frembrakt, eller til avsetning til et gavefond med samme formål.

5.2 NÆRMERE OM ALLMENNTILGITT FORMÅL

Finansdepartementet fulgte opp Finanstilsynets utredning² av allmenntilgittbegrepet i forarbeidene til finansforetaksloven, jf. Prop. 125 L (2013-2014) (heretter Prop. 125), og begrepet er også kommentert i finanskomiteens innstilling til Stortinget, jf. Innst. 165 L (2014-2015) (heretter Innst. 165).

Den tradisjonelle forståelsen av begrepet allmenntilgitt eller samfunnsnyttige formål omfatter som nevnt over tildelingsområder som kultur, ideelle formål, utdanning og idrett.³ Finanstilsynet har ved praktiseringen uttalt at sparebankenes skjønnsadgang er relativt vid, men lagt til grunn at formålene ikke kan være for snevre og at utdelingen må komme mange til gode. Det er dessuten forutsatt at det ikke kan kreves motytelser.

Finanstilsynet påpeker i sin utredning at det er åpenbart at innholdet i begrepet allmenntilgitt ikke er statisk, men vil endres i takt med utviklingen i samfunnet for øvrig.

Finansdepartementet drøfter begrepet allmenntilgitt formål i Prop. 125, og uttaler her at tungtveiende hensyn taler for at arveavgiftslovens avgrensning av begrepet allmenntilgitt formål bør legges til grunn i regelverket for gaver fra finansforetak.⁴ Formål godkjent etter arveavgiftsloven omfatter utdanning, forskning, kunst og kultur, idrett og idrettslag og svakstilte grupper. Det avgrenses mot næringsinteresser, og det kreves at formålet må ha en viss allmenn oppslutning. Allmenheten må ha nytte av midlene, og kretsen som nyter godt av gaven skal ha et visst omfang. Det vises også til listen over godkjente formål etter arveavgiftsloven, som er inntatt i NOU 2000:8.

Selv om det er godt samsvar mellom tradisjonelle samfunnsnyttige formål etter henholdsvis arveavgiftsloven og finanslovgivningen, synes det også å forekomme avvik. Finanstilsynet uttaler⁵ at begrepet allmenntilgitt ikke omfatter snevre næringsinteresser i betydningen enkeltyrker eller utvalgte næringsgrupper, mens listen over allmenntilgitt formål etter arveavgiftsloven blant annet omfatter fremme av visse yrkesgrupper som sjømannsforening, skipperforening, sykepleierforbund og håndverkere.

Arveavgiftsloven er nå opphevet. Siden allmenntilgitt formål ikke er et statisk begrep, men endres med samfunnsutviklingen, må det antas at tolkningspraksis etter denne loven vil ha begrenset betydning for tolkningen etter finansforetaksloven i tiden fremover.

5.3 SÆRLIG OM NÆRINGSFORMÅL

Finanstilsynet har i sin utredning og tidligere praksis gitt uttrykk for at næringsvirksomhet/næringsformål kan ligge innenfor begrepet allmenntilgitt formål, blant annet tiltak for næringsutvikling i bankens virksomhetsområde. I slike sammenhenger har det imidlertid vært presisert at gaveutdeling ikke må blandes sammen med øvrig bankvirksomhet, særlig med tanke på situasjoner der banken støtter virksomhet med gaver samtidig som den har låneengasjement. Med næringsvirksomhet legger Finanstilsynet i denne sammenheng til grunn en bred forståelse som omfatter all virksomhet som har økonomisk avkastning som målsetting, herunder tiltak for å etablere, utvikle og drive slik virksomhet.⁶

I sin drøfting av om næringsformål kan være allmenntilgitt nevner Finanstilsynet en del eksempler på formål som kan anses å ligge innenfor.⁷ Det gjelder

2) Finanstilsynet avga på oppdrag fra Finansdepartementet en utredning om rammer for gaveutdeling fra sparebanker til allmenntilgitt formål datert 15. april 2011.

3) Finanstilsynets utredning side 8.

4) Prop 125, side 137

5) Finanstilsynets utredning side 9

6) Finanstilsynets utredning side 9

7) Finanstilsynets utredning side 10

blant annet næringsrettede formål som tar sikte på utvikling av næringslivet, tiltak og aktiviteter som er grunnleggende for etablering og videreutvikling av næringsvirksomhet. Eksempler er støtte til næringsforeninger og næringssamarbeid og bransjesamarbeid for å fremme regionen. Videre nevnes prosjekter som i utgangspunktet er et offentlig ansvar, men hvor gavetildelingen kan fremskynde prosjektene og slik sett utløse samfunnsmessig og allmenn nytte. Prosjekter som ikke har et klart avkastningspotensial og hvor det er langt frem til realisering omfattes også (likevel avgrenset mot utvikling av konkrete produkter og tjenester).

I sin oppsummering⁸ gir Finanstilsynet uttrykk for at visse avgrensninger må gjelde i forhold til næringsformål. I tillegg til at understøttelse av drift i pågående kommersiell virksomhet er klart utenfor formålet, vil slik driftsstøtte ha konkurransevridende effekter som ikke er forenlig med kravet til allmennyttig formål.

Finansdepartementet uttaler i Prop. 125 at allmennyttige formål vanligvis avgrenses mot næringsinteresser. Følgende sitat fra NOU 2000:8 er tatt inn på side 137: *“Det må kreves at formålet har en viss allmenn oppslutning og at allmennheten får nytte av midlene. [...] I uttrykket allmennyttig ligger at det må stilles krav til at kretsen som nyter godt av arven/gaven skal ha et visst omfang.”*

Også følgende sitat fra Harboe, Arveavgift, 1. utgave (1982) er tatt inn: *“Generelt må man antakelig kunne si at allmennytte vil være betinget av at ikke mer utpregede privatøkonomiske interesser er tilgodesett. Næringsinteresser regnes neppe som allmennyttige. Allmennytte foreligger heller ikke når den persongruppe som begunstiges, er avgrenset etter familietilhørighet og antakelig heller ikke når begunstigelsen er betinget av yrke.”*

Finansdepartementet presiserer at det på avgiftsområdet ikke er regnet som allmennyttig formål å tilgodese virksomheter eller ansatte som virker for forretningsinteresser. Videre uttales dette på side 137:

“Sparebankene ble i sin tid opprettet for å bistå også forretningsvirksomhet i lokalsamfunnet. De ble imidlertid ikke etablert for verken å eie, drive eller betale for lokal næringsvirksomhet. En avgrensning av begrepet allmennyttig formål fremstår derfor som godt i samsvar med de idealer som hele tiden har ligget bak den kapitalen som er bygget opp. Avgrensningen er imidlertid ikke til hinder for at stiftelsene bidrar til generelle tiltak som er nyttig for lokal verdiskapning, enten dette dreier seg om investeringer, stipender, kompetansetiltak eller enkeltstående gaver til organisasjoner eller andre virksomheter som stimulerer til næringsvirksomhet og lokalt entreprenørskap på generell basis.

Ved utdeling av gaver kan det bli spørsmål om grensen mellom gaver til allmennyttig formål og gaver til drift av virksomhet, herunder spørsmål om finansforetak gjennom gavetildeling i praksis kan drifte en virksomhet med allmennyttig formål. På den ene siden må sparebanker og andre finansforetak kunne gi gaver til samme formål eller mottaker flere ganger. På den annen side er sparebanker og andre finansforetak som er omfattet av gaverreglene, også underlagt blant annet virksomhetsbegrensninger som innebærer at de ikke kan drive annen virksomhet enn hhv. bankvirksomhet, forsikringsvirksomhet eller virksomhet som kreditforetak.”

Uttalelsene fra Finansdepartementet støttes i stor grad i Innst. 165, der det uttales at allmennyttige formål avgrenses mot å drive næringsvirksomhet og Finansdepartementets henvisning til generelle tiltak som er nyttig for lokal verdiskapning gjentas.⁹

«Sparebankene ble i sin tid opprettet for å bistå også forretningsvirksomhet i lokalsamfunnet. De ble imidlertid ikke etablert for verken å eie, drive eller betale for lokal næringsvirksomhet.»

8) Finanstilsynets utredning side 15

9) Side 11

6: SPAREBANKSTIFTELSEERS KAPITALFORVALTNING

6.1 INNLEDNING

Kravet til allmenntilgjengelig formål setter grenser for sparebankstiftelsers disponering av overskudd og avsetninger til gaver. I den utstrekning en sparebankstiftelse ikke kan benytte gavemidler til investeringer, for eksempel i lokale virksomheter eller gründerbedrifter, oppstår det spørsmål om slike investeringer alternativt kan foretas som et ledd i stiftelsens kapitalforvaltning.

Det fremgår av finansforetaksloven § 12-22 første ledd at stiftelsen skal forvalte sin kapital på forsvarlig måte. I henhold til § 12-20 første ledd bokstav d) skal vedtektene angi hvordan stiftelsens midler skal plasseres. Utover dette er ikke sparebankstiftelsers kapitalforvaltning regulert i finansforetaksloven. Stiftelsesloven, som også gjelder for finans- og sparebankstiftelser når ikke annet følger av finansforetaksloven, jf. § 12-19 annet

ledd, inneholder en presisering av kravet til forsvarlig kapitalforvaltning. Det fremgår av § 18 at stiftelsens kapital skal forvaltes på en forsvarlig måte, slik at det til enhver tid tas tilstrekkelig hensyn til sikkerheten og mulighetene for å oppnå en tilfredsstillende avkastning for å ivareta stiftelsens formål.

Alle sparebankstiftelsene har bestemmelser i vedtektene som fastsetter rammene for stiftelsens kapitalforvaltning. Dersom vedtektene regulerer konkret hva slags plasseringer stiftelsen kan foreta, for eksempel at midlene kun kan plasseres i bankinnskudd og verdipapirfond, vil vedtektene være til hinder for investering direkte i aksjer eller andre selskapsandeler. Stiftelsenes kapitalforvaltningsstrategi eller retningslinjer for kapitalforvaltning kan også legge begrensninger på hvilke investeringer stiftelsen kan foreta.

6.2 NÆRMERE OM KRAVET TIL FORSVARLIG KAPITALFORVALTNING

Stiftelsesloven § 18 stiller krav dels til sikkerhet og dels til avkastning av kapitalen. Det må sies å være utslag av et generelt krav til forsvarlig kapitalforvaltning. Normalt anses også en viss risikospredning og likviditet for å være en del av forsvarlig kapitalforvaltning. De fleste sparebankstiftelsene har vedtektsbestemmelser om at disse hensynene skal ivaretas ved kapitalforvaltningen.

Hva som skal anses som forsvarlig må vurderes konkret opp mot stiftelsens virksomhet. Når det gjelder investering i aksjer eller andre finansielle instrumenter, kreves det antagelig at beslutningen er foretatt etter forsvarlig saksbehandling og at grunnlaget for de konkrete investeringsbeslutningene har vært forsvarlige. Dette er utdypet i forarbeidene¹⁰ til stiftelsesloven:

“Mer generelt vil utvalget likevel fremheve at hvis og i den grad styret retter seg inn mot plasseringer som tilsikter å gi mer kortsiktig gevinst og som derved innebærer øket risiko, f.eks. i aksjer, opsjoner mv, så må dette forutsette at plasseringene foretas på bakgrunn av vurderinger foretatt av personer med spesiell ekspertise. Hvis stiftelsens tillitsvalgte ikke selv representerer slik ekspertise, må det forutsettes at man først rådfører seg med personer med den innsikt som etter dette kreves. Annerledes stiller saken seg ved f.eks plasseringer i fast eiendom, aksjefond mv. I disse tilfellene kreves det ikke like meget for at sikkerheten vedrørende plasseringen skal bli ansett som fullt ut forsvarlig. Utvalget vil også nevne at utkastets krav til forsvarlig forvaltning, rekker ut over selve det å foreta en plassering av stiftelsens midler. Det retter seg også mot vedlikehold mv, f.eks hvor den innskutte grunnkapitalen består i et hus.”

Investering i aksjer eller selskapsandeler kan innebære stor risiko, for eksempel dersom det gjelder en bedrift i oppstartfasen, men kan gi god avkastning dersom virksomheten er vellykket. En slik investering kan også være lite likvid. Ovennevnte uttalelse innebærer at det må foretas en grundig vurdering av slike investeringer.

De ulike hensynene som er utslag av kravet til forsvarlig kapitalforvaltning, må antas å gjelde kapitalforvaltningen sett under ett. Det er ikke nødvendig at hver enkelt investering tilfredsstiller alle hensynene som skal vektlegges. Dersom det eksempelvis foretas en investering med høy risiko og høy forventet avkastning, kan dette oppveies av en investering som ivaretar hensynet til sikkerhet, for eksempel bankinnskudd.

Et særskilt spørsmål er om investeringens allmenntnyttige formål kan vektlegges i vurderingen. Selv om allmenntnyttig formål ikke inngår som en del av kravet til forsvarlig kapitalforvaltning, bør det ikke være noe i veien for å ta hensyn til dette, forutsatt at investeringen også vurderes i forhold til de øvrige momentene som inngår i kravet til forsvarlig kapitalforvaltning.

Forutsatt et forsvarlig beslutningsgrunnlag, bør en stiftelse for eksempel kunne investere i et nyetablert gründersekskap som kan innebære stor risiko. Kapitalforvaltningen for øvrig må da være innrettet slik at hensynene til sikkerhet, risikospredning og likviditet er ivarettatt.

10) Ot.prp.nr. 15 (2000-2001) side 97-98

7: DRØFTING OG AVGRENSING AV BEGREPET ALLMENNYTTE

7.1 INNLEDNING

Sparebankkapitalen er lokalsamfunnets «såkornkapital» i bokstavelig forstand. Beholdningen i 1700-tallets kornmagasiner var starten på mange av sparebankenes første grunnfond. Grunnfondet har vokst gjennom bankens drift, og har i en del banker de siste årene delvis blitt konvertert til egenkapitalbeviskapital eid av stiftelser.

I denne lange historiske linjen finner vi de tre hovedpilarene i sparebanktradisjonene i Norge. Sparebankene skal:

- bidra til økonomisk trygghet for den enkelte gjennom mulighet til sparing med renter, senere et bredere spekter av finansielle tjenester,
- bidra til positiv utvikling av samfunnet banken er en del av gjennom å etablere finansiell infrastruktur og stimulere til næringsutvikling og vekst, og
- bidra til å realisere og støtte positive samfunnsprosjekter gjennom gaver til samfunnsnyttige formål.

Det er verken mulig eller ønskelig å trekke en bastant grense for hvilken type formål som omfattes av begrepet allmenntilgode formål. Samfunnsutviklingen be-

stemmer hvilke samfunnsoppgaver som løses av sivilsamfunnet selv. Hvilke oppgaver som skal løses av sparebankene og sparebankstiftelsene endres derfor over tid. Ulike lokale og regionale tradisjoner må også tillegges betydelig vekt.

Innenfor de etablerte og dominerende formålskategoriene kultur, idrett og frivillighet er det lang praksis for at gaver kan tildeles. Det er også en omforent holdning til at gavemidler ikke skal benyttes til tiltak som gir personlig eller privatøkonomisk vinning eller bidra til å dekke løpende drift eller underskudd i virksomheter.

7.2 ALLMENNTILGODE NÆRINGSFORMÅL

Det sentrale spørsmålet er etter dette om, i hvilken grad og på hvilken måte sparebankenes og sparebankstiftelsenes allmenntilgode midler kan benyttes til næringsformål.

Å bidra til god og sunn økonomisk utvikling i bankens/stiftelsens virkeområde har støtte i sparebanktradisjonene. Å bidra til næringsutvikling, arbeidsplasser og livskraftige lokalsamfunn er åpenbart allmenntilgode.

Bruk av gavemidler til næringsformål bør derfor ikke være utelukket, noe det også er etablert god praksis for. Lovens vilkår om at gavemidlene skal komme til allmenn nytte kan imidlertid innebære begrensninger i hvilke næringsformål som kan motta støtte.

Spørsmålet er hvordan begrepet ”allmenntytte” skal avgrenses når det gjelder tiltak som bidrar til næringsutvikling. I denne forbindelse må flere hensyn tillegges vekt. Gaveutdelingene skal ikke blandes sammen med bankens øvrige, ordinære virksomhet. Sparebankene bør være varsomme med å gi gaver til mottakere som banken fra før har som lånekunde. Denne begrensningen gjelder ikke sparebankstiftelsene, som følgelig kan dele ut gaver til virksomheter hvor banken stiftelsen springer ut av har kundeforhold. Det bør heller ikke gis støtte som har konkurransevridende effekter. Sparebankers og sparebankstiftelsers adgang til å foreta utdelinger til næringsformål vil måtte forankres i tolkning av begrepet ”allmenntyttige formål”.

Som nevnt fremkommer det tydelig i rettskildene at en gave skal ha verdi for allmennheten. Gaver til næringsvirksomhet vil utfordre dette kravet ettersom eiere av næringsvirksomhet normalt vil utgjøre en begrenset krets. Imidlertid vil etablering og utvikling av næringsvirksomhet bidra til å skape arbeidsplasser og generere aktivitet for andre virksomheter, hvilket åpner for at flere kan ta del i verdiskapingen som virksomheten representerer.

En av sparebankenes viktigste funksjoner i samfunnet er å tilby kreditt. Å bidra med risikokapital til næringslivet omfattes med andre ord ikke av sparebankenes formål. Å bruke gaveutdelinger direkte mot næringslivet vil dessuten kunne innebære en omgåelse av forbudet mot å drive annen næringsvirksomhet.

Finanstilsynet gir i utredningen fra 2011 uttrykk for at støtte til næringsrettede formål bør kunne inkludere tiltak og aktiviteter som er grunnleggende for etablering og utvikling av næringsvirksomhet. Det legges til grunn at en del av gavemidlene kan brukes til næringsformål, men slik at kravet til allmenntytte innebærer enkelte begrensninger.

Det er god støtte for at begrepet allmenntyttig favner tildelinger til næringsforeninger, næringsssamarbeid, infrastrukturprosjekter, grunnforskning, støtte til undervisningssteder og til forskningsstillinger. Videre er det bred praksis for at stipender og priser til gründere, innovasjon og lignende ansees som allmenntyttige, så lenge tildeling skjer etter åpen utlysning/konkurranse.

7.3 EKSEMPLER PÅ NÆRINGSFORMÅL SOM MÅ ANSEES SOM ALLMENNTYTTIGE

Finanstilsynet nevner i sin utredning en del eksempler fra sparebankers tidligere utdelingspraksis. Eksempler fra senere praksis som fremgår av Sparebankforeningens årlige undersøkelse. En vurdering av eksemplene mot tolkningen av begrepet allmenntytte gjengitt i kapittel 5 viser at følgende formål bør være omfattet av begrepet allmenntyttig formål:

- Møteplasser for studiemiljø, næringsliv og forskningsinstitusjoner
- Næringsforum, næringskonferanser, samt arrangementer og tiltak i regi av handels- og næringsforeninger
- Utredning av lokale og regionale næringsutviklingsstrategier og etablering/tilflytting av bedrifter
- Fremme av entreprenørskap
- Generelle tiltak innenfor næringsetablering, innovasjon og inkubasjon
- Design- og innovasjonspriser og andre næringsrettede priser
- Møteplasser og kontorfellesskap for lokale gründere
- Teknologitvillingsprosjekter for hele næringer
- Reiselivsprosjekter for regioner
- Forprosjekt infrastruktur, medfinansiering infrastruktur
- Stedsutviklingsprosjekter som legger til rette for næringsutvikling

I tillegg kommer en rekke kunnskapsutviklingstiltak som faller inn under betegnelsen allmenntyttige formål:

- Forsknings- og kunnskapspark
- Finansiering av professorater og forskningsstillinger
- Andre kompetanseutviklingsprosjekter

7.4 SÆRLIG OM INVESTERING I LOKALE ELLER REGIONALE VIRKSOMHETER

Et spørsmål som ofte melder seg er om sparebanken eller sparebankstiftelsen kan benytte gavemidler til å investere i lokale eller regionale virksomheter som er viktige for utvikling av lokalsamfunnet eller regionen. Uttalelsene fra forarbeidene til finansforetaksloven kan tolkes slik at gavemidler ikke kan benyttes til direkteinvesteringer i selskaper som driver næringsvirksomhet, jf. siste sitatet fra i Prop. 125 som er gjengitt i kapittel 5.3 over. En selskapsinvestering vil normalt innebære at privatøkonomiske interesser tilgodeses og at midlene benyttes til drift av selskapet.

En tolkning som innebærer at gavemidler ikke kan benyttes til å investere i selskaper er også i samsvar med lovens ordlyd om at overskuddsmidler kan benyttes til *“gaver til allmenntilgangelige formål eller et fond for slike gaver (gavefond), overføres til stiftelse med allmenntilgangelig formål.”*, jf. finansforetaksloven § 10-17 fjerde ledd og tilnærmet samme formulering i § 10-7. En gave er prinsipielt noe annet enn en selskapsinvestering.

Det kan imidlertid ikke utelukkes at gavemidler kan benyttes til investering i et selskap, men i så fall antas det å være sterke begrensninger på hvilken virksomhet et slikt selskap kan drive. Eksemplifiseringen av generelle tiltak som er nyttige for lokal verdiskapning nevner *“investeringer”*, men forutsetningen er at det gjelder *“virksomheter som stimulerer til næringsvirksomhet og lokalt entreprenørskap på generell basis”*. Virksomheten i selskapet må således ha karakter av generelle tiltak for næringsvirksomhet og antagelig ha et ikke-kommersiell formål.

Eksempler på investeringer som kan anses for å ligge innenfor er datterselskaper av sparebankstiftelser som investerer i billedkunst som deponeres i museer eller strykeinstrumenter som lånes ut til norske musikere. Slike investeringer er nært knyttet til formål som tradisjonelt anses som allmenntilgangelig, nærmere bestemt kunst og kultur.

7.5 MOTTAKERS ORGANISASJONSFORM

Kan potensielle mottakeres organisasjonsform begrense adgangen til å gi gaver? Problemstillingen er særlig aktuell der mottakeren er organisert som et aksjeselskap. Et aksjeselskap vil typisk ha et økonomisk formål, jf. aksjeloven § 1-1, men det kan også tenkes virksomheter uten økonomisk formål som er organisert som aksjeselskap. Normalt vil det være selskapsrettslig adgang til å ta midler fra selskapets formue, eksempelvis i form av utbytte, og bruke det til andre formål.

I forarbeidene til finansforetaksloven er det uttalt at tolkningen av begrepet allmenntilgangelig formål i arveavgiftsloven bør legges til grunn i regelverket for gaver fra finansforetak, og i forarbeidene til denne loven legges det til grunn at alle typer organisasjonsformer i utgangspunktet godtas.¹¹ Det må derfor antas at det er formålet med bruken av gavemidlene som er avgjørende, ikke mottakers organisasjonsform.

7.6 SÆRLIG OM TILDELING AV GAVER TIL STIFTELSE MED ALLMENNTILGANGELIG FORMÅL

Som et alternativ til å gi gaver direkte til allmenntilgangelig formål åpner finansforetaksloven for at sparebanker

og sparebankstiftelser kan gi gaver til stiftelser med allmenntilgangelig formål.

I Prop. 125 gis det uttrykk for at stiftelser som ikke er finansstiftelser er pålagt begrensninger når det gjelder bruk av gavemidler mottatt fra en sparebank eller sparebankstiftelse. Gaver som gis til slike stiftelser kan ikke gis videre.¹² Stiftelsen må være den endelige mottaker av gavemidlene. Etter uttalelser fra finanskomitéen i Innst. 165¹³ om at *“sparebankstiftelser fortsatt skal ha anledning til å dele ut gaver til andre stiftelser med allmenntilgangelig formål og at forslaget ikke innebærer en endring av dagens praksis...”* må det legges til grunn at det ikke er begrensninger på alminnelige stiftelsers bruk av mottatte gavemidler, utover at formålet må være samfunnsnyttig. Uttalelsen nevner bare sparebankstiftelser, men det må legges til grunn at det samme gjelder for sparebanker.

Et relevant spørsmål er om det er tilstrekkelig at stiftelsens vedtektsfestede formål er allmenntilgangelig eller om den faktiske bruken av midlene har betydning. I utgangspunktet kan det neppe kreves at virksomheten i stiftelsen ligger innenfor rammebetingelsene for en sparebank eller sparebankstiftelsers bruk av gavemidler. Det antas likevel at midlene må brukes til et allmenntilgangelig formål. Det kan ikke være avgjørende om gaven gis via en stiftelse eller direkte til et allmenntilgangelig formål. Ved vurderingen av om en stiftelse har allmenntilgangelig formål, må det derfor legges til grunn samme tolkning av begrepet allmenntilgangelig formål som gjengitt ovenfor.

7.7 AVGRENSNING MOT SPONSORVIRKSOMHET

For sparebankene må gavevirksomheten avgrenses mot sponsorvirksomheten. Det er et prinsipielt skille mellom gaver og sponsorer. Å motta gave fra en sparebank innebærer en ensidig ytelse uten motytelse, mens en sponsoravtale normalt vil pålegge plikter på begge avtalepartene. At en sparebank eller sparebankstiftelse knytter vilkår til gavetildeling endrer ikke nødvendigvis gavens karakter, men dersom det forlanges gjenytelser, kan grensen mot sponsering være overskredet.

Finanstilsynet uttalte i sin utredning fra 2011 at bankene må skille klart mellom gaveutdeling og sponsorvirksomhet. Bakgrunnen er at gaveutdeling er en resultatdisponering, mens sponsorvirksomhet kostnadsføres i resultatregnskapet på linje med annen markedsføring. Den skattemessige behandlingen av gavemidler og sponsormidler er dessuten ulik både hos sparebanken og mottaker. Finanstilsynet viser til et eksempel der en bank benyttet gaver som et supplement til sponsorkon-

11) NOU 2000:8 side 243

12) Prop. 125 side 138

13) Innst. 165 side 11

traktene, noe som innebærer en sammenblanding av resultatdisponering og markedsføringsbeslutninger.

Finanstilsynet la til grunn at det sponsor- og gavevirksomhet kan avgrenses på følgende måte:

- Ved sponning har banken et forretningsmessig mål om å støtte objekter som banken antar at det har høy markedsverdi å være tilknyttet. Gavevirksomheten søker objekter som med sin eksistens eller aktivitet har samfunnsmessig betydning for folk flest i lokalsamfunnet. Målet med gavevirksomhet er å skape verdier for allmennheten.
- Ved sponning stilles det krav til mottakeren om motytelse. Slik motytelse vil normalt være tilgang til reklame, billetter el.l.. Til sammenligning kan en bank ikke kreve motytelse til gjengjeld for gaver.
- Gaver kan gis til mottakere som banken har sponsoravtale med, men gaven skal da ha et annet nærmere spesifisert formål og et annet innhold enn det sponsoravtalen dekker.
- Sparebankens sponsor- og gavevirksomhet bør være organisatorisk atskilt. Sponsorvirksomheten hører naturlig hjemme i bankens markedsavdeling. Gavetildelingen bør, avhengig av bankens øvrige organisering, enten foretas av generalforsamlingen eller for eksempel styret basert på en fullmakt.

Innenfor de rammene Finanstilsynet har skissert vil det være mulig å kombinere sponsorater og gaveutdelinger. Dersom det gis gaver til en mottaker som banken også har sponsoravtale med, skal formålet som gavemidlene kan benyttes til være spesifisert, og det må falle inn under begrepet allmenntilgitt formål.

7.8 SÅKORNFOND OG RISIKOVILLIG KAPITAL

Å bidra med risikokapital/egenkapital direkte til enkeltetableringer ligger ikke innenfor begrepet allmenntilgitt. Sparebanker og sparebankstiftelser kan derfor ikke bruke gavemidler til slike formål. Sparebankstiftelser må likevel ha anledning til å plassere deler av stiftelsens frie midler som egenkapital i lokale virksomheter, dersom dette er i samsvar med kravene til forsvarlig kapitalforvaltning og stiftelsens samlede kapitalforvaltningsstrategi. Spørsmålet er imidlertid om sparebankene og sparebankstiftelsene kan benytte gavemidler til tildeling til såkornfond.

I praksis har det vist seg at både sparebanker og sparebankstiftelser anser at tildeling av midler til såkornfond er et nyttig bidrag til lokal og regional verdiskapning. Såkornfond, i form av investeringselskaper som

går inn på eiersiden i nyetableringer, er i Finanstilsynets utredning nevnt som eksempel på en type prosjekt som sparebankene oppfatter som legitime mottakere av gaver med næringsformål. Finanstilsynet uttaler også at det ikke bør være noen begrensning at aksepterte næringsformål er kanalisert ved opprettelse av spesialfond som har til hensikt å spesialisere seg på en type virksomhet, herunder gaver til såkornfond som igjen vil kunne bli sittende med eierandeler i bedrifter.

Sparebankforeningens undersøkelse viser også at såkornfond har vært et næringsutviklingsformål som er tildelt gavemidler de senere år, om enn i begrenset omfang.

En sparebank eller sparebankstiftelse kan normalt ikke selv benytte gavemidler til slike direkteinvesteringer som et såkornfond kan foreta, jf. kapittel 7.4 ovenfor. Gode grunner taler likevel for at bidrag til såkornfond etter en konkret vurdering bør omfattes av begrepet allmenntilgitt.

Et moment i vurderingen kan være hvilke investorer som har bidratt med midler til såkornfondet. Fordi gavemidler ikke skal tilgodese privatøkonomiske interesser, bør det være et vesentlig innslag av offentlig (statlig, kommunalt eller fylkeskommunalt) eierskap eller eierskap fra stiftelser eller selskap med mer ideelle formål. Eierskapet bør ikke ha utpreget privatøkonomisk karakter. Det må derfor forutsettes at avkastning fra såkornfondets virksomhet ikke utbetales som utbytte til såkornfondets eventuelle eiere, men reinvesteres i samsvar med fondets formål.

Såkornfondets virksomhet bør dessuten hovedsakelig ha tilknytning til sparebankens eller sparebankstiftelsens lokale eller regionale markedsområde. Formålet må være å bidra til lokal og/eller regional verdiskapning og entreprenørskap. I tillegg til å bidra med kapital ved nyetableringer, bør såkornfondet også bidra med kompetanse og nettverk, og fungere som en aktiv partner for de nyetablerte virksomhetene. Det bør også være en forutsetning at såkornfondet arbeider for å stimulere til næringsvirksomhet og entreprenørskap, uavhengig av de konkrete investeringene.

Sparebanken eller sparebankstiftelsen bør påse at det for alle utdelinger foreligger klare kriterier for bruk av gavemidlene som eventuelt gis til fondet, bl.a. at disse ikke kan benyttes til drift og/eller støtte som vil kunne ha konkurransevridende effekter.

Kort bildetekst
Kort bildetekst
Kort bildetekst
Kort bildetekst

8: SKATTEFRIHET FOR SPAREBANKSTIFTELSE

Spørsmålet om betinget skattefritak for sparebankstiftelser ble vurdert i flere runder i tidsrommet 2009 - 2012. Skattedirektoratet avga 18.12.2012 er prinsipp-uttalelse om skattefritak for sparebankstiftelser. Direktoratet la der til grunn at sparebankstiftelser kan komme inn under skattebegrensingsregelen i skatteloven § 2-32. Den enkelte sparebankstiftelses skattemessige stilling vil bero på en konkret vurdering ved ligningen for det aktuelle år. Skattedirektoratet antar at stiftelsen vil falle inn under skatteloven § 2-32 hvis aktiviteten i hovedsak er å forvalte de midlene stiftelsen ble tilført ved opprettelsen, å utøve stabilt eierskap i den institusjonen den springer ut av og å drive allmenntilgitt aktivitet ved utdeling av overskuddet til allmenntilgitt formål.

Skattedirektoratet uttaler:

«Etter en samlet vurdering er Skattedirektoratet kommet til at sparebankstiftelsene kan komme inn under skattebegrensingsregelen i skatteloven § 2-32. Den enkelte sparebankstiftelses skattemessige stilling vil likevel bero på en konkret vurdering ved ligningen for det aktuelle året. Hvis sparebankstiftelsens hovedformål er å forvalte de midler den ble tilført ved opprettelsen, herunder utøvelse av et stabilt eierskap i den institusjonen den utspringer av, samt å utøve allmenntilgitt aktivitet ved utdeling av sitt overskudd til allmenntilgitt formål/interesser, antar Skattedirektoratet at stiftelsen vil falle inn under skatteloven § 2-32.»

Med bakgrunn i denne uttalelsen har samtlige sparebankstiftelser i Norge fått innvilget sine søknader om skattefritak.

Skattedirektoratet påpeker videre i samme sak at:
«Videreføring av sparebanktradisjonene, som å dele ut deler av årets overskudd som gaver til allmennyttige formål i lokalmiljøet for å fremme utviklingen i området hvor den kapital som er tilført stiftelsen da den ble opprettet er frembrakt, eller til avsetning til et gavefond med samme formål, jf. finansieringsvirksomhetsloven § 2d-8 (3), trekker i retning av et ikke-erhvervsmessig formål.»

Formuleringen « (...) å fremme utviklingen i området hvor (...) kapitalen (...) er frembrakt» peker i retning av en bred definisjon av begrepet allmennytte.

Skattedirektoratets prinsipputtalelse gir veiledning om at det ved vurdering av om sparebankstiftelsen "ikke har erverv til formål" skal foretas en helhetsvurdering av virksomhetens art, det vedtektsbestemte formålet, selskapets oppbygging og den virksomheten som faktisk drives. Det er stiftelsens hovedformål som er avgjørende, og stiftelsens aktivitet må vurderes over flere år. I den grad en sparebankstiftelse kan sies å ha flere formål, delvis ervervsmessig og delvis ikke-erhvervsmessig, er det hovedformålet som vil være avgjørende. Skattedirektoratet anser den delen av stiftelsens aktivitet som bidrar med mer enn 50 % av inntektene som stiftelsens hovedformål.

Det legges til grunn at utøvelse av langsiktig og stabilt eierskap i banken som stiftelsen springer ut av, herunder låneopptak for å opprettholde stiftelsens forholdsvis andel av eierandelskapitalen ved etterfølgende egenkapitalbevisemisjoner, ikke utløser skatteplikt.

Skattedirektoratets uttalelse gir ingen spesifikk vurdering eller definisjon av begrepet allmennytte.

Det legges til grunn at «allmennyttige formål i lokalmiljøet for å fremme utviklingen i området...» ikke innebærer en snever tolkning av begrepet allmennytte. Det antas derfor at sparebankstiftelsene kan yte gaver til formål som bidrar til en positiv samfunnsutvikling i bred forstand, uten at dette taler for at gaveutdelinger til allmennyttige formål utløser skatteplikt for stiftelsen. Det må her også legges til grunn at skattefritak for stiftelsen vurderes ut fra hva som er stiftelsens hovedformål, basert på en helhetsvurdering av stiftelsens formål og aktiviteter.

Det er videre grunn til å minne om de faktorer som Skattedirektoratet mener trekker i retning av skatteplikt:

- Stiftelsen utsteder selv egenkapitalbevis. Dette ansees som lite aktuelt.
- Stiftelsen tar opp lån for å drive finansplasseringer ut over egenkapitalbevis i banken den springer ut fra.
- Stiftelsen driver aktiv, egen forvaltning av stiftelsens kapital, ut over eierskapsutøvelse i banken stiftelsen springer ut av. Hvis sparebankstiftelsens hovedformål etter en samlet vurdering kommer inn under skatteloven § 2-32 (skattefritak), vil likevel aktiv forvaltning av egenkapitalen kunne være en skattepliktig økonomisk aktivitet som faller inn under skatteloven § 2-32 annet ledd og medføre skatteplikt for denne delen av virksomheten.

Skattedirektoratet fastslår at en sparebankstiftelse vil kunne falle inn under skattelovens § 2-32 om fritak for formues- og inntektsskatt for institusjoner og organisasjoner som ikke har erverv som formål. Det legges til grunn at det er stiftelsens hovedformål som er avgjørende for vurderingen av skatteplikt. Direktoratet gir ingen spesifikk vurdering av begrepet allmennytte, men peker på formål i lokalmiljøet som fremmer utvikling i det aktuelle området, noe som tilsier en bred tolkning av allmennyttbegrepet.

9: KONKLUSJONER

Allmennyttige formål er ikke et presist definert begrep. I sparebanksammenheng har begrepet endret karakter over tid. Det er viktig at vi også i fremtiden beholder betydelig fleksibilitet til å kunne utvikle formål og innretning i takt med lokalsamfunnets og storsamfunnets skiftende behov.

Sparebankenes grunnleggende tradisjon knyttet til å drive aktivitet som bidrar til å utvikle samfunnet bør tillegges stor vekt. I dette ligger å kunne finansiere virksomhet som er av stor samfunnsverdi, men som i seg selv ikke er inntektsgenererende, slik som kultur, fysisk aktivitet og frivillighet.

Basert på den foregående diskusjonen bør følgende konklusjoner trekkes:

Det er grunnlag for å endre begrepet allmennytte til samfunnsnytte. Samfunnsnytte er et mer dekkende begrep, som er mer i tråd med folks alminnelige oppfatning av hva disse midlene er. Dette vil kreve en endring av finansforetaksloven. I tråd med dette bør banker og stiftelser fritt kunne benevne gaver som samfunnsutbytte.

Bankenes og stiftelsenes gavepraksis er i dag preget av betydelig mangfold, tilpasset de lokale behov og tradisjoner. Det er derfor viktig å slå fast at det må ligge stor grad av skjønn til grunn for tildelinger av gavemidler/samfunnsutbytte.

Det legges til grunn at innenfor begrepet samfunnsnyttige formål kan det også defineres prosjekter som bidrar til næringsutvikling og næringsformål. Det er likevel viktig å understreke at gavetildelinger til næringsformål kan være av allmenn nytte. Det er givers ansvar å påse at gavemidler ikke medfører økonomisk vinning for enkeltpersoner. Gavemidler skal heller ikke benyttes til understøttelse av pågående drift i kommersiell eller offentlig virksomhet.

De undersøkelser som er gjennomført tyder på at etablert praksis for gavevirksomhet er god i sparebankene og sparebankstiftelsene. Det er etablert retningslinjer for dette arbeidet i virksomhetene.

Rapporten legger til grunn at sparebankstiftelser innenfor en samlet forsvarlig kapitalforvaltning også kan investere direkte i lokale selskaper, herunder også såkornsselskaper og gründerselskaper.

«Nedlegger der Eders Spareskilling,
den I maaske ellers ikke have sparet,
og Gud skal velsigne den for eder til et Øieblikk,
da I vil ansee den for en funden Skat eller som
Frelsens Middel fra Himmelen.»